

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

2

MARIEKE VAN
RINGELESTEIJN
BUNING BRON-
GERS PRIJS

4

MARC VOLGER
NIEUWE
BESTUURS-
VOORZITTER

6

FRANS
FRANCISCUS
GODEN-
SCHEMERING

8

SONG NIGHTS
CONCERTEN IN
ARTI

11

TIMON HAGEN
TEKENING

12

HUMAN WATER
FOUNDATION
INTERVIEW MET
XIOMARA VOS

14

BERT HAM
EEN CHEF-KOK
VERTREKT

16

RUUD VAN
HELDEN
OVER MARTIN
MONNICKENDAM

18

VIOLET
WERNER
KLEINKUNST IN
ARTI

19

MICHAEL BERK-
HEMER
DE BOSCH-
PLAAT

20

CARO BENSICA
TWEDE
OPSTEL

22

GEESKE
WALSMA
COMPOSITIE IS
ALLES

24

ISRAELS
MOPPEREN IN
ARTI

26

LIZZY ANSINGH
ARTI IN BEZET-
TINGSTIJD

28

ARTI-
BIBLIOTHEEK
IN HET VAN
GOGHMUSEUM

30

ARTI-KOOR
ZOEKT STEMMEN

31

COLOFON

32

OOSTERKUNST
2026

Chef-kok Bert Ham, Foto Joÿe Crince le Roy

DE BUNING BRONGERS PRIJS VOOR MARIEKE VAN RINGELESTEIJN

Erik Luermans

Foto's Marieke van Ringelesteijn, portretfoto Willem van Ringelesteijn.

Marieke van Ringelesteijn (Rotterdam, 2002) heeft deze zomer de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht afgerond en voilà, ze is een van laureaten van de voor jonge kunstenaars prestigieuze Buning Brongers Prijs. Een mooie start, en als je haar werk bekijkt is dat ook terecht.

Olieverf zonder titel

De meeste schilderijen die ik zag zijn zonder titel, soms lezen we Untitled Landscape of Landscape Tryptic. Het zijn staande werken, betrekkelijk klein, 24 bij 18 centimeter of 30 bij 18 centimeter. Met haar recente triptiek zoekt ze voor het eerst de monumentaliteit op en ook die horde neemt ze gemakkelijk zo lijkt het. De spaarzame titels helpen de kijker beter te kijken naar de opbouw en het kleurgebruik van de schilderijen en dan vallen in het onderste deel de verschillende kleuren groen en bruin op en het kobaltblauw erboven. Een exemplarische opbouw van een landschap. Maar dat landschap wordt vervolgens tenietgedaan, bijna weg geschilderd met atypische lijnen, krullend, dwars, verticaal of horizontaal, vreemde bollen in onverwachte en contrasterende kleuren als roze of felrood. Van belang is dan meteen aan te geven dat ze olie-verf gebruikt op canvas die de gelaagdheid en textuur op het doek versterken en meer kwaliteit meegeven. Het zegt ook iets over het schilderproces. Meerdere doeken tegelijk voorbereiden, lagen aanbrengen, meerdere onderwerpen naast elkaar laten bestaan en in elkaar laten opgaan. Het gebruik van olie-verf noopt tot temporiseren, tot reflectie. Ze schildert niet meer naar foto's, het zijn nu de herinneringen die haar voeden.

'Drieluik Landschap' 2026, olie op canvas (drie doeken van 200x110cm)

'Ik breng verf op veel verschillende manieren aan; met kwasten of sponzen, met papier of lapjes textiel, soms gooierend en soms direct met mijn vingers. Ook de dikte van de verf verschilt. Vaak begin ik met dunne lagen en bouw ik op naar dikkere lagen, totdat er een breed scala aan diepte, kleur en textuur ontstaat. Ook gebruik ik oliepastelkrijt voor meer textuur en diepte. Lagen worden aangebracht en verwijderd, waardoor sporen van eerdere keuzes zichtbaar blijven. Tijdens het maakproces probeer ik niet te oordelen of te veel controle te hebben over het materiaal.'

Dubbelzinnigheid

Marieke van Ringelesteijn groeide op in de Hoeksche Waard in Zuid-Holland, de herinnering daaraan vormt de basis voor haar thematiek en beeldtaal: het is het

boerenland met geïsoleerde boerderijen, de grote akkers, de zware landbouwmachines, de kleine gemeenschappen. Ze voedt zich met deze beelden en probeert steeds opnieuw haar positie ten opzichte van dat nog jonge verleden te bepalen. Enerzijds is er de rust, zekerheid en de bescherming van de kleine omgeving, anderzijds de behoefte aan grotere verbanden, de benauwdheid en de groeiende gevoelens van isolement en eenzaamheid. Het gebruik van de atypische lijnen, vormen en kleuren lijken metaforen voor haar huidige manier van leven en werken waarvoor de 'oude' beelden moeten wijken. Tegelijk, het resultaat mikt ook op schoonheid in deze onverwachte combinaties van kleuren, vormen en composities. De dubbelzinnigheid is volop aanwezig.

'Ik vind het zelf niet nodig dat de kijker weet welke beelden, gedachten of herinneringen gekoppeld zijn aan mijn schilderijen. Deze herinneringen en beelden zijn voor mij ook maar een basis, uiteindelijk gaat het vooral over het beeld wat overblijft. Figuratie heeft mij eigenlijk nooit zo gelegen en ik vind het interessanter hoe je iemand

kan raken zonder eigenlijk iets te zeggen, dus zonder figuratie. Een schilderij is voor mij gelukt wanneer "de kijker" iets voelt van de spanning die in het werk zit. Er is zowel schoonheid als verdriet in het platteland. Niet iedereen ervaart dat op die manier en ziet vooral een kleurrijk beeld met verschillende lagen, maar er zijn ook kijkers die juist die spanning herkennen, omdat zij zelf op dezelfde manier dat platteland hebben ervaren. Dat vind ik het leukste eigenlijk, wanneer je hier gesprekken over kan hebben. Ik ben uiteindelijk ook gewoon op zoek naar verbinding.'

Andere kunstenaars

Met bewondering onderzoekt ze John Baldessari, zijn attitude als conceptkunstenaar, zijn discipline, zijn gemak om ook experiment en lelijkheid toe te staan in zijn werk. Ook voelt ze raakvlakken met Joan Mitchell, de abstract-expressionistische kunstenaar die veel landschapelijke thematiek inzette. Andere

'Zonder titel' 2025, olie op katoen, 75x65cm

kunstenaars die haar raken zijn Martha Jungwirth, Cy Twombly, Richard Diebenkorn, Tracey Emin en op het moment Mark Rothko. Marieke begint nu aan haar tweede kunstopleiding, de premaster Beeldende Kunsten aan de Sint Lucas Antwerpen, een bewuste keuze voor een wat klassiekere aanpak van kunstonderwijs.

De tentoonstelling van de zes winnaars van de Buning Brongers Prijzen 2026 loopt van 14 tot en met 28 november in Arti et Amicitiae. Bij deze presentatie verschijnt ook een publicatie. De feestelijke prijsuitreiking vindt plaats op 13 november. Sinds 1966 wordt deze prijs, een geldbedrag van €4500, tweejaarlijks uitgereikt aan kunstenaars die door hun academies zijn voorgedragen. De geselecteerden van dit jaar zijn Sofia Lulu Chiadmi, Jochem Mestriner, Marieke van Ringelesteijn, Aga Rymuszka, Taiyo Shimizu Larenas en Bo Zhan.

Gelijktijdig aan deze tentoonstelling in Arti neemt Marieke van Ringelesteijn ook deel aan de groepstentoonstelling Double Exposure bij Galerie SANAA en Moving Gallery in Utrecht.

Marc Volger

DE NIEUWE BESTUURSVOORZITTER

Tekst Willem van Beek, foto en tekening Mathilde MuPé

Op de Algemene Ledenvergadering van 29 juni j.l. werd kunstenaarslid Marc Volger verkozen tot interim-bestuursvoorzitter van Arti et Amicitiae. Dat kwam zeker niet uit de lucht vallen: Marc heeft veel ervaring, binnen de vereniging als lid van de financiële commissie sinds 2002 en als secretaris van het bestuur van 1994 – 1999. Daarnaast heeft/had hij nevenfuncties onder andere als bestuurslid van de Jeanne Oosting Stichting, voorzitter van de stichting Dommel in Beeld en voorzitter van de Vereniging Woon- en Werkgemeenschap Oostenburg, Amsterdam.

Bestuur

Naast Marc bestaat het bestuur verder uit penningmeester John Graham, secretaris Jeroen Fransen en bestuursleden Edith Gommers, Johanna de Schipper, Ben Schouten, Pieter Numan en Idi Boudewijn. Zij werken allen onbezoldigd en worden voor een periode van vier jaar verkozen. Marc is in overleg met Arti benoemd als interim-bestuursvoorzitter, tot december van dit jaar. Als alles tot tevredenheid van beide partijen verloopt wordt interim daarna automatisch omgezet naar vast. 'Toen de functie van bestuursvoorzitter vacant kwam en ik gevraagd werd, heb ik mij verkiesbaar gesteld omdat de vereniging mij aan het hart gaat. Ik ben al ruim 30 jaar lid en heb er al eerder prettige bestuurlijke ervaringen op gedaan'. Het bestuur is belast met een groot aantal zaken waaronder financiën, beheer van het gebouw, de sociëteit, onderhoud, ondersteuning tentoonstellingsbeleid, PR, personeels- en vrijwilligerszaken. Verder worden jaarlijks ten minste twee Algemene Ledenvergaderingen bijeengeroepen.

Artistiek discours

'Arti heeft naar buiten toe eigenlijk twee gezichten: het monumentale, statige gebouw en daarnaast de programmering. In de programmering zouden we kunnen gaan onderzoeken of een nieuwe balans wenselijk is. Daarnaast heb ik wat je mijn stokpaardjes zou kunnen noemen: de plaats van Arti in het landschap van Amsterdam, de publieke toegankelijkheid van Arti, de zichtbaarheid zowel letterlijk vanaf de straat als in de media, het aantrekken van nieuwe leden. Al die elementen zijn met elkaar verbonden en zijn essentieel voor de herkenbaarheid en het functioneren van Arti binnen de kunstwereld. Dit vraagt een artistiek discours binnen de vereniging en dat wil ik graag aanzwengelen.' 'Dat alles zal hopelijk leiden tot een heldere positionering van Arti waar iedereen van kan profiteren. De

vereniging krijgt geen subsidie en moet dus haar eigen broek ophouden. Dat zijn voornamelijk de huurinkomsten van de panden die Arti naast de sociëteit in bezit heeft en de lidmaatschapsgelden. Die zijn bij elkaar aanzienlijk en kunnen tot nu toe de kosten van de sociëteit opvangen. In het verleden is er wel eens, uit nood, een pand verkocht maar in de 90-er jaren kon het buurpand worden aangekocht, wat de mogelijkheid opleverde voor toevoegingen zoals de Artspace'. Alles bij elkaar staat het bestuur en dus ook Marc Volger voor grote opdrachten die veel tijd en inzet vragen. Het besturen/bijsturen van de vereniging vergelijkt Marc met een olietanker: die van richting laten veran-

deren vereist veel stuurmankunst en gaat heel langzaam. 'Gelukkig is het bestuur uitgebreid, hetgeen de taakverdeling wat makkelijker maakt en zorgen de jongeren in de organisatie voor nieuw elan. Bovendien hebben we in Mieke Prinse een kei van een algemeen directeur. Ik zie de toekomst met vertrouwen tegemoet.'

Eigen werk

Maar dat het veel tijd en energie gaat kosten is duidelijk en zijn eigen werk als kunstenaar wil hij daar niet onder laten lijden. Vandaar ook de interim constructie, waarin moet blijken of dat gaat lukken tot tevredenheid van beide partijen. 'Veel bestuurlijk werk zal ook in de avonden plaatsvinden, zodat er denk ik genoeg tijd en ruimte overblijft voor mijn werk. Naast mijn vrije werk (schilderijen, tekeningen, installaties) en activiteiten als kunstenaar/curator (zoals de installatie "Ik verzamel" in de buitenvitrine van Museum SCHUNCK in Heerlen in 2014, een optelsom van particuliere verzamelingen van inwoners uit de regio Parkstad,

gecombineerd met mijn eigen objecten) heb ik gedurende tientallen jaren educatieve projecten uitgevoerd — een logisch gevolg van het "onderwijzersbloed" dat door mijn aderen stroomt. Daaronder valt een diversiteit aan activiteiten: van workshops op scholen en community-art-projecten tot educatieve programma's gelieerd aan mijn vrije werk en installaties. Altijd met als doel: betekenisvolle ontmoetingen met jong en oud, waarin creativiteit en verbinding centraal staan.' Het project, eerder beschreven in Articula nr. 33, in de hal van de school de Zevensprong in Hoorn is daarvan een mooi voorbeeld. Daarin werkte hij samen met leerlingen van deze speciale school, kinderen met een verschillende achtergrond en verschillende mogelijkheden.

Terschelling

Maar zijn grootste passie is schilderen en zijn favoriete onderwerp de Natuur. 'In het landschap voel ik me passant en toeschouwer. Daar kan ik worden overvallen en overweldigd door de raadselachtige schoonheid van de natuurlijke

wereld. Die momenten voeden mij. Ze zijn de uitgangspunten voor mijn werk. Ik schilder dit wonder in eindeloze herhalingen.' Hoewel hij veel werkt in zijn atelier in het complex op de Oostelijke Eilanden in Amsterdam waar veel kunstenaars een plek hebben gevonden, is zijn favoriete plek de Waddenzee en met name Terschelling. 'Sinds mijn vroegste jeugd kom ik op Terschelling. Mijn grootouders kochten daar in de 50-er jaren een vakantiehuis. Een dierbaar bezit dat in de generaties is doorgegeven. Het huis staat aan de Waddenzijde van het eiland en de Waddenzee heeft steeds een grote aantrekkingskracht op mij en is een grote inspiratiebron gebleken. Ik schilder het landschap tot op de dag van vandaag in allerlei formaten en technieken.' Gezien het enthousiasme waarmee Marc Volger tijdens onze ontmoeting in zijn atelier sprak over zowel zijn nieuwe functie als bestuursvoorzitter als over zijn werk als vrij kunstenaar, lijkt me een langere bestuursfunctie met ruimte voor nieuw vrij werk gegarandeerd.

FRANS FRANCISCUS: GODENSCHEMERING

Roland Ruweler

In het Centraal Museum in Utrecht is tot en met 22 november een mooi overzicht te zien van het werk van Frans Franciscus. Met humor en ironie stelt Franciscus de vanzelfsprekendheid van de westerse kunstanon ter discussie en pleit hij voor een bredere blik op de figuratieve traditie. De zalen beginnen met zijn vroege academiewerk en de expositie waaiert vervolgens uit in diverse thema's. Om de thema's in context te plaatsen is er ook een keuze gemaakt uit de collectie van het museum. Die keuze deint associatief mee met de getoonde kunst van Frans Franciscus.

In Berlijn - het begin

Berlijn had in de jaren 80 de naam dat er actief geschilderd werd. Daar begon Frans zijn stage en kwam hij terecht in Kreuzberg. De punk was zo'n beetje over het hoogtepunt heen en je zou kunnen zeggen dat de stad zich, op dat moment, in een soort culturele tussenperiode bevond. Hij ervoer dat de invloed van die punkers – in Duitsland de Neue Wilden en de Mühlheimer Freiheit, in Frankrijk de straatkunst van Combas en Di Rosa en in Italië Cucchi en Chia - eigenlijk al over was. Hij ging zich tegen die kunstenaars afzetten. Als jonge hond wilde hij het anders aanpakken, maar hoe verder? Dat veranderde toen hij in de musea geconfronteerd werd met oude meesters die verhalen vertelden. Op dat moment kende hij de diepgang van hun kunst helemaal niet, maar ze maakten wel enorme indruk. Na een half jaar Berlijn kreeg hij het aanbod om in Utrecht af te studeren met een eigen werkplek. 'De academie bood mij atelierruimte aan en toen ben ik terugverhuisd. Voor de academie zat ik alleen maar te tekenen, dat doe ik nog steeds heel veel, maar op de academie ben ik meteen begonnen met verf. Eerst abstract, maar al snel figuratief. De keuze voor figuratie was een belangrijk besluit.'

Bijbelse - en mythologische verhalen.

Door de postmoderne stellingname van zijn leeftijdgenoten om kunst te citeren in hun werk, is hij oude schilderijen op zijn eigen manier gaan interpreteren. 'Ik wist toen nog niet waar het precies over ging, maar liet mij er niet door storen. Ik verzon er mijn eigen verhaaltje bij. Pas later kwam daar verandering in. Tijdens mijn eindexamen waren de docenten plotseling tegen mij. Mijn hele atelier hing vol met schilderijen, maar mijn keuze om uitsluitend figuratief te schilderen konden zij volstrekt niet waarderen.' In een mooi, klein overzicht van zijn academietijd hangt een eerste, op tentdoek geschilderde Sebastiaan.

Associaties en interpretaties

David Hockney zei over het verschil tussen kijken en zien dat het begrip realiteit moeilijk te definiëren is, want de werkelijkheid speelt zich uiteindelijk in onze geest af. Iedereen neemt de realiteit anders waar, pas daarna volgt het spel der interpretaties. In die zin is de betekenis van kunst nooit veranderd. Of het nu een grottekening is van onze verre voorouders of de actualiteit van nu. Als magiër van de verbeelding voert Frans Franciscus ons al associërend en interpreterend mee door een op hol geslagen wereld. Soms stemt dat vrolijk vanwege een verrassend en humoristisch plot, soms lijkt het onheil onontkoombaar.

In het schilderij Decoronation wordt het schrille contrast weergegeven van een travestiet die door mediter-

Frans Franciscus in zijn atelier, 1985, foto - Erwin Olaf

rane types te grazen wordt genomen. Aan de ene kant vier je de vrijheid op een boot in de grachten van Amsterdam en zodra je de hoek om bent word je genadeloos in elkaar geslagen. Kernachtiger kan de tweeslachtigheid in de huidige tijd niet weergegeven worden. Oh ironie ... Godenschemering.

Wereldkunst

De schilderijen van Frans Franciscus doen universeel aan, omdat de onderwerpen uit alle windhoeken lijken te komen en samenkomen in een collage vol compositorische effecten. Er hangt een kleurrijk doek met een dansende derwisj, Europa op de stier Zeus waaierend in een kring van aaneen gevlochten staartjes van een mooi roodharig meisje, een schilderij met enorme plateauzolen geplaatst in een paradijselijk oerwoud à la Rousseau Le Douanier en op een portret ziet vriend Erwin Olaf, gekleed in een ouderwets kostuum plus lorgnet,

dat alles goed was.

Op het doek Olubunmi uit 1992 staat de schilder voor een schildersezel. Hij wordt gekust door een Massai. De donkere grote figuur heeft zich los weten te maken uit een zwerm kleinere vergelijkbare Massai-mannen. De schilder laat één van hen, op een schilderij in wording, neerploffen op een stoel in zijn eigen atelier. Wie kust wie nu eigenlijk wakker in dit Dros-te-effect optima forma?

Götterdämmerung

In de gelijknamige opera van Richard Wagner (het sluitstuk van de Der Ring des Nibelungen) gaat het Walhalla in vlammen op. De wereld van corruptie, machtswellust en oorlogen gaat ten onder. Pas na deze loutering kunnen de mensen in een harmonieuze wereld weer nieuwe goden scheppen. 'Om het uitgangspunt van de tentoonstelling te verdiepen wilde ik er een rei bij', vertelt Frans Franciscus

tot slot, 'Een koor uit een Griekse tragedie en dat zijn 5 zangers van keramiek geworden: In Unisono (meerdelig). Hun stemmen hoor je niet ... nee ... het is de stilte. Je kunt je voorstellen dat hun geluidloosheid een schreeuw is geworden in een wereld die momenteel op zijn kop staat ... Ruhe bitte ...' Gaat dat zien!

Vogelenzang, augustus 2026

Decoronation, 2005, 160 x 150cm, olieverf op doek - Foto: Centraal Museum Utrecht

Niet bij beeld alleen

SONG NIGHTS

Camiel Hamans

Tenor Jason Li en pianist Isaac Lam concerteerden in de sociëteit. (foto George Maas)

Wie Arti zegt, denkt aan beeldende kunst, maar Arti stelt zichzelf voor als huis voor kunst en vriendschap. Dus voor meer dan beeld alleen.

Dat Arti ook oog en oor heeft voor andere kunstvormen, wordt in de komende samenwerking met het Conservatorium van Amsterdam bewezen. Een vocale serie van vijf avonden door bijna afgestudeerde, jonge musici wordt aan Arti-leden en andere belangstellenden aangeboden. Song Nights is de internationale werktitel en dat klopt ook, want de studenten van het conservatorium komen vanuit de hele wereld. In de Arti-aankondigingen zijn de concerten te vinden onder de naam Arti Shuffle Jonge Musici.

Slagwerker

‘Marco van den Noorda, een heel actief kunstlievend lid van Arti, die het eerste ballroomgala, dat nu onder zijn leiding plaats vindt in de Hollandse Manege, vijf jaar geleden in Arti organiseerde, heeft het contact gelegd,’ vertelt Arnold Marinissen, studieleider van de afdelingen compositie en klassieke zang van het conservatorium. Wie enigszins bekend is in de wereld van de nieuwe muziek kent Arnold als voormalig artistiek leider van Slagwerk Den Haag. Dat hij leidinggeeft aan twee afdelingen is niet erg voor de hand liggend. Behalve voor wie weet dat Arnold ook componist is. Afgelopen november ging zijn zevendelige Simone Weill-cyclus in première in het Orgelpark, de orgel-concertzaal die tegen het Vondelpark aanligt. Over een paar weken

zullen de opnames daarvan op CD uitgebracht worden. Dat Arnold, na een aantal jaren hoofdvakdocent slagwerk geweest te zijn, nu sinds een jaar of twee studieleider is van de compositieopleiding is daarom niet vreemd. Maar dat hij ook de afdeling klassieke zang onder zijn beheer heeft, en zelfs al een paar jaar langer, is daarmee nog niet verklaard. ‘Veel van mijn eerste composities waren vocaal. Dat toont misschien mijn belangstelling.’ Bescheidenheid dwingt Arnold waarschijnlijk te verzwijgen dat hij in de muziekwereld al langer bekend stond om zijn organisatorische talent en ervaring. Samen met collega-componist Antony Fiumara richtte hij in 2009 het ensemble voor moderne muziek Lunapark op. Voor het Muziektheater aan ‘t IJ programmeerde hij concertseizoenen 2012-13. Bovendien is hij sinds 2022 een echte dr., een titel die hij verkregen heeft aan de Engelse Bournemouth University.

Vocale serie

‘Als conservatorium willen we onze studenten iets extra’s bieden, iets wat boven het standaard masterprogramma uitgaat. Podiumervaring met name. Daarbij gaat het niet alleen om zingen en spelen voor publiek, maar juist ook nadenken hoe je een programma voor een concert opstelt, hoe je het presenteert en binnen welke context. Cureren noemen we dat met een aan de museumwereld ontleende term. Daarvoor zoeken we naar een netwerk. In Leiden hebben we bijvoorbeeld al een serie in de Leidse Salon, waarbij de programma’s een thematisch samenspel zijn van muziek, taal en andere vormen van kunst.’

Frances Amado en David Urban

Gaia Szames

Toen we via Marco over Arti hoorden, hebben we contact opgenomen. Een niet-concertzaal met een publiek dat in kunst geïnteresseerd is, leek me een uitgelezen plek. Samen met Arti kwamen we vervolgens op het idee voor een vocale serie in brede zin. Dus geen avondje Kleine Zaal met onder de prachtige klanken van het Lied wegdommelend publiek, maar een serie waarin zowel klassiek repertoire, oude muziek, pop en jazz aan bod komen. Steeds een duo, dus zang en begeleiding. Dat kan piano zijn, maar ook luit of gitaar. Twee korte sets met daarin tussenin een pauze, dus samen ruim een uur.’

Derde donderdag

‘Onze studenten hebben de opdracht een speciaal programma samen te stellen dat rekening houdt met een niet specialistisch publiek dat in een informele setting in een klassieke sociëteitsruimte komt luisteren. Vijf concerten worden het. Beginnend 17 september en eindigend 20 mei, om de twee maanden, steeds de derde donderdag en als aanvangstijd 20.30. Onze studenten komen van over de hele wereld. Het eerste concert wordt gegeven door een duo uit Hongkong, tenor Jason Li en pianist Isaac Lam. Jason studeert binnenkort af bij ons, maar in Hongkong heeft hij al veel opgetreden en naam gemaakt. Deze avond lijkt nog het meest op een vertrouwd liedconcert. Jason

brengt Schumans Dichterliebe, maar ook liederen van de net herontdekte Afro-Amerikaanse componiste Florence Price.

In november komen de Franstalige Isaure Marot en de Nederlands-Surinaamse componist en multi-instrumentalist Christian Johannes. Hoewel Isaure singer-songwriter is, heeft Amsterdam haar al leren kennen als Icarus in de nieuwe opera Colours of the Sky, die afgelopen seizoen in het Opera Forward programma in première ging. Op deze avond mag het publiek een experimentele mix verwachten van muziek en poëtische taal.'

Jazz

Het nieuwe jaar begint met oude muziek. De Argentijnse sopraan Gaia Szames en de Hongaarse luitist Lóránt Illyés presenteren een avond rond het Franse Hoflied, zoals dat eind 16e eeuw te horen was in de kastelen en paleizen van Lodewijk XIII.

Gaia, die een student is van Xenia Meijer en Margreet Honig, heeft al menig optreden op haar naam. In haar vaderland, in Nederland, Zwitserland, België en Italië. Vorig jaar wist Gaia een enthousiast publiek in Venetië op de banken te krijgen in een concert, samen met de onvermoeibare Amerikaans-Nederlandse sopraan Claron McFadden, getiteld "Concerto delle donne".

De Portugese Marta Picoto de Assunção, ook een sopraan maar met een geheel ander geluid, treedt op in maart. Haar programma moet nog definitief vastgesteld worden, maar wie al van haar stem wil genieten kan terecht op Instagram waar ze vol vuur Puccini-aria's laat horen begeleid door David Bollen. Marta heeft voordat ze naar Amsterdam kwam om haar studies af te ronden, al opleidingen in Lissabon en het Oostenrijkse Graz gevolgd.

Marta Assuncao

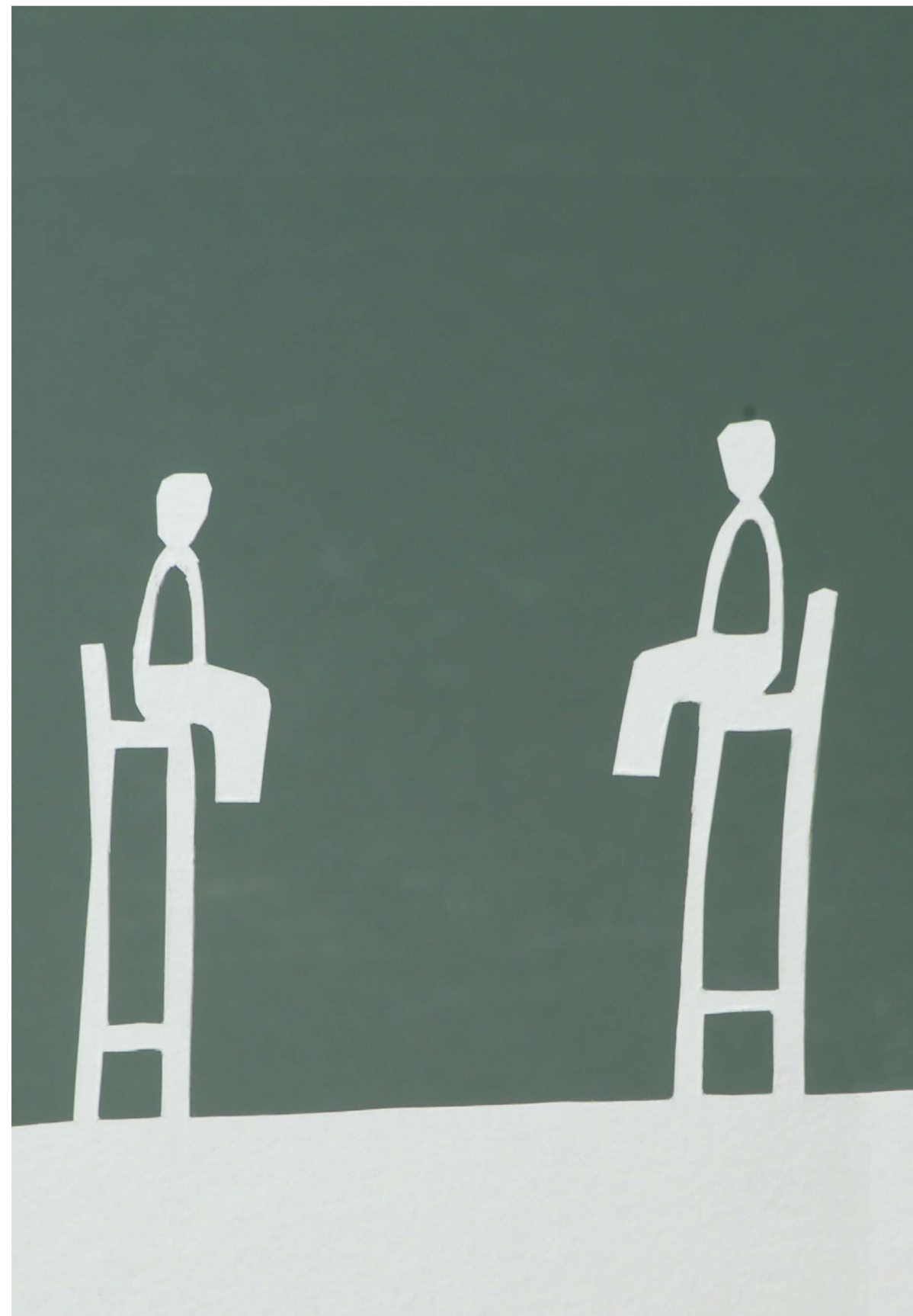
In mei komt eindelijk ook de jazz aan bod met een optreden door Frances Amado. Hoezeer de klank van haar naam ook een buitenlandse achtergrond doet vermoeden, Frances is een echte Amsterdamse, die al op zesjarige leeftijd begon te zingen bij Nieuw Vocaal Amsterdam. Sinds een paar jaar treedt ze op met haar eigen kwartet, maar daarnaast en naast haar studie leidt ze ook twee koren in Amsterdam Oost. In Arti, een huis met jazzgeschiedenis, zal Frances begeleid door de Duitse pianist David Urban de serie swingend beëindigen. Ze brengen eigen composities en bekende melodieën uit het American Songbook. Dat wordt opnieuw genieten.

Info

Arti Shuffle Jonge Musici 19 november, 21 januari, 18 maart en 20 mei, 20.30

Arti-leden gratis (max een kaart per lid). Andere belangstellenden: € 10,-, studenten € 5,-.

Lóránt Illyés

Timon Hagen, 2026, Lifeguard. Papier (uitgesneden)

HUMAN WATER FOUNDATION: HET VERBINDEN VAN KUNST EN DE MEDISCHE WERELD

Tekst Hans Kuiper

Foto's Joaze Crince le Roy

Er opent zich mogelijk weer een nieuw perspectief voor kunstenaars om werk te tonen en projecten te doen. De Human Water Foundation is een stichting recent opgericht door Xiomara Phyllis Vos, sinds kort ook kunstlievend lid van Arti et Amicitiae, die kunst met het lichaam in brede zin des woords wil verbinden. 'Kunst maakt zichtbaar wat geneeskunde niet kan uitspreken.' Een druilerige woensdagochtend in Amsterdam, ik vecht mij met de fiets door en langs regenbuien en weet op tijd te arriveren in de sociëteit waar Xiomara Vos al op mij wacht bij de voordeur. Ze is werkzaam als Human Resources officer in de medische sector en vol van plannen die binnenkort zichtbaar gaan worden in de Arti Art Space.

Didoaska

Van 12 tot 25 oktober 2026 presenteert de stichting in de Art Space Diana Zuican, ook wel bekend als Didoaska, als eerste kunstenaar in een kickoff van wat een actief jaar moet gaan worden met als titel: "Human Water I - Collaborative Portraits of Woman Navigating Mastectomy and Body Sovereignty".

De ambitie van de stichting is 'kunst structureel integreren in de zorgpaden van ziekenhuizen en klinieken, zodat de helende, verbindende waarde van kunst ook daar zichtbaar wordt waar patiënten hun traject doorlopen — en hun kwaliteit van leven daadwerkelijk verhoogd wordt.' De stichting wil de maatschappelijke bewustwording vergroten rondom de rol van kunst bij ziekte, herstel en kwaliteit van leven.

Doel is het faciliteren en mogelijk financieren van projecten die binnen de missie van de stichting vallen. Daarvoor is nog veel werk vereist: er moeten donateurs gevonden worden, een Anbi-stichting opgericht, zodat men bijv. legaten en andere fondsen kan ontvangen en er moeten partners worden gevonden binnen de medische wereld (ziekenhuizen, medici) maar ook daarbuiten (kunstenaars, donateurs, locaties).

Verbinding

Voor kunstenaars van Arti liggen er in de toekomst mogelijkheden om aanvragen voor (deel)financiering te doen voor projecten die vallen binnen de doelstellingen van de stichting. Dat kan betekenen dat ook Arti-kunstenaars projectvoorstellen kunnen gaan indienen voor tentoonstellingen en educatieve projecten waarbij kunst een verbinding aangaat met 'herstel en kwaliteit van leven', want de erkenning van ziek zijn, al dan niet herstelbaar of zelfs terminaal, vindt nog te veel in de schaduwen van de maatschappij plaats, aldus Xiomara Vos.

Zichtbaarheid vergroten, dialogen aangaan en kunstenaars een nieuwe mogelijkheid geven om daarin een belangrijke rol te vervullen. De Human Water Foundation wil benefiet-events gaan organiseren om fondsen te werven, o.a. door het veilen van kunst, waarvan een deel van de verkoopinkomsten naar de Stichting gaan. De Stichting geeft andersom kunstenaars weer de mogelijkheid betaalde projecten te doen en een relevante rol te vervullen richting ziekte en herstel.

Kunst als medicijn

Ik las afgelopen week twee artikelen in de Volkskrant over onderzoek naar de invloed van kunst op herstel en verwerking van periodes van serieuze ziekte. Er is recentelijk een hoogleraar, mevr. prof. Tineke Abma, benoemd aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam die zich hier full time mee gaat bezig houden: 'Kunst kan bijdragen aan herstel, welzijn en zingeving en speelt een belangrijke rol in de humanisering van de zorg' en 'Kunstenaars zien de mens in plaats van de patiënt.' Onderzoeker Daisy Fancourt schreef recent het boek "Kunst als medicijn". In haar interview zegt ze 'Kunst werkt bijvoorbeeld stressverlagend en voorkomt chronische ziekten. Ook interessant: kunst maakt ons socialer en zelfs, bijvoorbeeld als we zingen, seksueel aantrekkelijker.'

Arti-kunstenaars

De verbinding tussen nieuwe inzichten uit de wetenschap en de soms moeilijk kwantificeerbare helende rol van kunst, in al haar vormen, is een centrale focus in het werk van de Human Water Foundation. Vos: 'We nodigen Arti-kunstenaars uit hierin mee te gaan en een rol te gaan spelen in dit project.' Dat kunstenaar en Arti-lid Dirk-Jan Jager secretaris van de stichting is, moet bemoedigen. Kunstenaars met vragen kunnen dan ook bij hem en Xiomara Vos terecht. De eerste mogelijkheid is op de opening in de Art Space in de week van 12 oktober a.s.

Bert Ham vertrekt na elf jaar

EEN NIEUWE PASSIE ONTWIKKELD

Tekst Camiel Hamans

Foto's Josje Crince le Roy

Arti is meer dan een huis voor de kunst. Vriendschap en het goede leven behoren eveneens tot de doelstellingen. Chef-kok Bert Ham heeft daar met zijn collega's een grote bijdrage aan geleverd. Werd er voor 1 oktober 2015, de dag waarop Bert in dienst trad van Arti, nogal eens geklaagd over de wisselende kwaliteit van de Arti-keuken, vanaf het moment dat Bert de leiding kreeg, is de kritiek verstomd. Hij zorgde voor rust aan de 'kachels', waardoor het mogelijk werd een constante goede kwaliteit te leveren. Bovendien vernieuwde hij de kaart regelmatig, zodat vaste gasten, waaronder ook steeds meer vegetariërs, voldoende keuze behielden. En waar het in andere keukens nog wel eens luidruchtig toegaat, is het bij Bert, hoe druk het ook moge zijn, altijd rustig. Bert gaat met pensioen. Jammer voor Arti, maar hij belooft met regelmaat zijn gezicht te laten zien, zodat de leden nadat ze zijn werk al hebben leren kennen, nu hetzelfde kunnen doen met zijn persoon.

Driemaal scheepsrecht

Bert vertelde elf jaar geleden aan Articula hoe hij als Drentse knaap enigszins per toeval in de keuken terecht kwam. Het bleek de perfecte plek voor hem, het horecabestaan zat hem als gegoten, maar toch werd hij nog verrast toen hij Arti leerde kennen. 'Ik wilde zo graag bij Arti aan de slag, dat ik zelfs na twee keer afgewezen te zijn nog een derde keer solliciteerde. Dick Verroen nam in die tijd de zakelijke leiding waar. Hij had een commissie samengesteld van wel vijf man. Daar kwam ik tegenover te zitten, in mijn eentje. Er volgde zelfs nog een tweede gesprek. Maar ik werd aangesteld. Blijkbaar had ik het beter gedaan dan die keren ervoor, toen ik alleen met de zakelijke leider had gesproken.'

Werktijden

'Het werd een hele overgang. Ik had met een compagnon twee restaurants, een in Beverwijk en een in Zaandam, daarnaast caterden we. Dat was behoorlijk zwaar en de verdiensten waren daar niet altijd mee in overeenstemming. Ik herinner me hoe we in het jaar van de kredietcrisis, 2007, ons spaargeld moesten aanspreken om de medewerkers hun vakantiegeld te kunnen betalen. Maar dat was niet de reden dat ik graag naar Arti wilde. Zoals ik al vertelde in het interview dat je bij mijn aantreden met me hebt gehad, wilde ik niet meer op zijn vroegst na middernacht thuiskomen. Mijn vrouw werkt in het onderwijs en sliep dus al tegen de tijd dat ik klaar was. We zagen elkaar nauwelijks meer. Bij Arti sluit de keuken op een uur dat ik nog net een borreltje met haar kan drinken.'

Rokersclubs

'Maar dat was niet het grootste verschil. Dat was de sfeer. Arti behoort tot een andere wereld dan een café of een normaal restaurant. Toen ik hier begon, kwamen er met enige regelmaat nog rokersclubs naar Arti. We hadden een wittepijpenrokersclub in huis en een groep Hajeniusvrienden die sigaren kwam roken en cognac drinken. Waar nu de Art Space is, was toen een rokers-

chef-kok Bert Ham links, rechts zijn collega Albert Agyemang.

ruimte. Bij de wittepijpenrokers – een gilde dat volgens stikte regels wedstrijd rookt – zat ook een rolstoelgebruiker. Die werd met vereende krachten het hok in en later weer uitgetild.

Die clubs moesten vertrekken toen de opvolger van Dick, Johanna, de wet volgde en de rokersruimte ophief. Of die lui nu nog ergens terecht kunnen, vraag ik me af.'

Pulskor

'Een andere keer was er op zaal een verlaagd plafond aangebracht, waarop slakken waren uitgezet. Slakken kende ik van de sla en op je bord, maar zo, dat was nieuw voor me. Of die keer dat er in de Museumnacht een man aan vleeshaken voor het raam hing. Of in een andere Museumnacht, een vuurspuwer die hier midden in de sociëteit optrad. En die keer dat we stortkokers voor de gevel hadden staan met luidsprekers erin. Langslopende nieuwsgierigen konden door een luikje hun hoofd naar binnen steken, kregen ze een forse wind om hun oren. We hebben ook eens keer gehad dat het hele stadsdeel 's nachts zonder stroom moest worden gezet. Het was voor een tentoonstelling op zaal waar een pulskor werd vertoond, zo'n immens intussen verboden visnet waarmee over de zeebodem gesleept werd en dat met elektri-

sche schokken platvissen opschrikt zodat ze het net inzwemmen. Dat net was zo'n gevaarte dat er een grote kans was dat het de bovenleidingen van de tram zou raken, als het door de bovenramen naar binnen moest worden gehesen. Dat zoiets geregeld kon worden, dat had ik nooit gedacht'

Kerstdessert

'We hebben ook wel eens een normale stroomuitval gehad. Midden op de dag. Zaten we ineens allemaal met kaarsjes. Hoe we het gered hebben, weet ik niet meer, maar we hadden 's avonds gewoon een maaltijd klaar. De mooiste momenten die ik hier beleefd heb, zijn de speciale avonden in de sociëteit. De aspergeavonden die ik met jou gedaan heb, de asperges die jij vers haalde uit Brabant en daarbij de kapoenragout volgens een recept uit de archieven van het Allard Pierson Museum. Maar vooral het kerstdiner. De eerste keer dat ik het verzorgde zaten er veertig man, nu is het al jaren uitverkocht, 100 man en er kan niemand meer bij. Vooral het dessertbuffet op het biljard, met al die ijstaarten. Dat wordt geweldig gewaardeerd.'

Fabrice

'Toen ik hier kwam, had ik al een passie voor koken, maar daar is een passie voor kunst bij gekomen. Mijn collega Hannah wees me op Rupert van der Linden, van Fredie Beckmans heb ik vogelhuisjes voor in de kerstboom gekocht. Telkens als ik over het Museumplein kom en ik zie de Nijntje van Fabrice Hünd daar voor Coster Diamonds staan, word ik weer helemaal vrolijk. Ik ben blij dat ik hem hier in Arti heb leren kennen. Ik heb ook iets van hem. En die belangstelling voor kunst is uitgezaaid. Mijn zoon heeft werk van Dirk Jan Jager gekocht. Zonder Arti zou ik nooit kunst ontdekt hebben. Daarom wil ik hier blijven terugkomen. Niet dat ik bang ben me te vervelen. Ik ben een tennis- en padelfreak, mijn vrouw en ik fietsen graag. Ik wil meer lezen en mijn tuin van 100 vierkante meter kan meer aandacht gebruiken. En vergeet mijn kleinkinderen niet. Tess van vijf en Max van drie. Ik moet opschieten, want morgen komen ze om koekjes met me te bakken.'

Bert serveert het inmiddels befaamde kerstdessert.

In gesprek met Ruud van Helden, Arti-lid sinds 1973

‘KUNST HEEFT MIJN LEVEN VEEL RIJKER GEMAAKT’

Erik Luermans

Gezeten aan de tafel in zijn woonkamer in Amsterdam-Zuid steekt Ruud van Helden – in zijn werkzame leven notaris – meteen van wal. Hij was van kind af aan al een fervent bewonderaar van de schilderijen van Martin Monnickendam waarvan er enkele in zijn ouderlijk huis hingen, ooit verworven door zijn opa, een goede vriend van de kunstenaar.

Toen hij midden twintig was, ging hij op bezoek bij de twee dochters van Monnickendam, die na de oorlog vanuit Amsterdam naar Elspeek waren verhuisd. Hij zag daar vele schilderijen van Monnickendam die waren beschadigd; kapotte lijsten, tekeningen in vochtige kranten bewaard, kortom een totale chaos. Ruth en Roos Monnickendam wisten zich geen raad met deze nalatenschap.

Stichting Vrienden van Martin Monnickendam

Ruud reisde in de weekenden daarna veelvuldig naar Elspeek en zijn missie kreeg steeds duidelijker gestalte. Hij richtte samen met de dochters in 1973 de Stichting Vrienden van de schilder Martin Monnickendam op. Ruud ging voortvarend aan de slag om fondsen te werven, verkoopexposities te organiseren en de stichting verder op te tuigen. Zo kwam hij ook bij Arti terecht waar hij in Rik van der Mey, destijds jarenlang secretaris/penningmeester van het bestuur, een zeer behulpzame medestander vond. Door diens toedoen werd Ruud van Helden meteen Arti-lid.

Ruud heeft veel aan Arti te danken. Jarenlang at hij er met zijn gezin, vaak wel twee, drie keer per week en nu nog komt hij er regelmatig. Hij heeft er een grote vrienden- en kennissenkring aan over gehouden. Zijn zoon en dochter zijn ook lid. Barbara, zijn vrouw, bereidde destijds samen met Ria Stork de Sinterklaasmiddagen voor. Hijzelf was lange tijd voorzitter van de sociëteitscommissie. In die hoedanigheid heeft hij vele partijen en feesten georganiseerd die soms tot diep in de nacht duurden. Het waren prachtige tijden. Ruud heeft ervoor gezorgd dat de deurwachten er kwamen en dat deze vrijwilligers een gratis maaltijd kregen. Hij ondersteunt het huidige beleid om de sociëteit in de middagen voor publiek open te stellen van harte, want dat ‘exclusieve is helemaal niet nodig’. Hij pleit ervoor het authentieke karakter van de sociëteit en het prachtige pand te behouden.

Ruud van Helden met schilderij van Martin Monnickendam – foto Caroline Waltman

De vele, intense uren die hij al die jaren in ‘zijn’ Stichting Vrienden van Martin Monnickendam heeft gestoken hebben hem ook een bijzonder leven gegeven. Maar dat was niet het enige, als notaris was hij ook betrokken bij de verzelfstandiging van de Rijksmuseum en ook enkele grote veilinghuizen maakten graag gebruik van zijn expertise. Verder is Ruud voorzitter van het Zadelhoff Cultuurfonds, dat in 2018 is opgericht met de gedachte een platform te creëren om goede doelen, met name op het culturele vlak, te ondersteunen.

Martin Monnickendam en de Stichting Vrienden van Martin Monnickendam

Martin Monnickendam (1874-1943), een geboren en getogen Amsterdammer, was in zijn tijd een gevierd schilder. Na de Tweede Wereldoorlog verdween de belangstelling voor zijn werk, zoals voor zovele van zijn toenmalige collega's het geval is. Hij genoot zijn opleiding aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam en aan de École nationale supérieure d'Arts et Métiers in Parijs. Zijn werk werd goed ontvangen. In 1904 werd hij lid van Arti. Zijn naam is te vinden in de trappenhal op het door Berlage in 1904 ontworpen erebord met de prestigieuze lijst van Arti-leden als Jan Toorop, Lizzy Ansingh en Jan Sluyters.

Hij was een zeer productief schilder, maakte ook vele schetsen en

na zijn dood liet hij een omvangrijk oeuvre na dat, bewaard onder slechte condities, verloren dreigde te raken.

In 1973 werd op initiatief van Ruud van Helden de Stichting Vrienden van de schilder Martin Monnickendam opgericht. In 2009 werd de omvangrijke oeuvre-catalogus gepubliceerd waarin de ruim 4300 werken zijn beschreven. Ruud stelde deze catalogus samen, een immense klus. Het archief beslaat ook meer dan 8000 brieven, aantekeningen en catalogi. Ook zijn er inmiddels vele exposities georganiseerd in onder meer het Singer Museum in Laren, het Allard Pierson Museum, het Joods Historisch Museum en natuurlijk ook in Arti. De tekeningen zijn goeddeels ondergebracht bij het Teylers Museum Haarlem en het Stadsarchief van Amsterdam. Het vermogen van de Stichting zal op termijn, wanneer alle werken een goed thuis hebben gevonden, overgedragen worden aan het Cultuurfonds als een fonds op naam dat tot doel heeft bijdragen te verlenen aan restauraties van kunst uit de periode 1900-1940 en het verstrekken van studiebeurzen voor jonge schilders die een reis naar Italië willen maken.

Martin Monnickendam, foto privé collectie.

KLEINKUNST VEROVERT EEN PLEK BINNEN DE ARTI SHUFFLE

Hans Kuiper

De Arti Shuffle is een programma binnen Arti dat verder probeert te kijken dan beeldende kunst alleen en ruimte te geven aan andere creatieve initiatieven. Dit voorjaar begon een serie avonden met kleinkunstenaars, georganiseerd door Violet Werner. De eerste avond was al erg goed bezocht, met ca. 60 a 70 mensen die wel zin hadden in een avondje lachen en ontroerd worden door beginnende en gevorderde kleinkunstenaars.

Violet Werner

Ik bel met Violet, die op het punt staat een reis te maken. 'Het concept is drie artiesten per avond te programmeren, die ieder ca. 25-30 minuten hun "act" kunnen doen. Nu klinkt dat misschien kort, maar 25 minuten mensen geboeid houden is best een uitdaging en verdient een flinke voorbereiding.' Violet Werner is zelf kleinkunstenaar en reikte al eens tot de halve finale van een festival, waarvan er een aantal al jaren georganiseerd worden: het Cameretten festival, het Leids Cabaret Festival en het Amsterdams Kleinkunst Festival zijn misschien wel landelijk de bekendste. 'Er is geen vast thema, de kleinkunstenaars zijn helemaal vrij om te doen wat ze willen en ze kunnen

nieuwe dingen uitproberen.' Wina Ricardo, Danielle Schell, Ivar van der Walle en Violet Werner zelf gaven al acte de présence. De bedoeling is zo'n vier keer per jaar in Arti een kleinkunstavond te organiseren. Arti zal ook onder de kleinkunstenaars bekend moeten worden als een plek waar ze terecht kunnen. In Amsterdam heb je de Open Bak, de Richel en ook Klein Bellevue is een bekende plek waar kleinkunst geprogrammeerd wordt.

Arti-kleinkunstavond

Violet Werner staat ook open voor Arti-leden die zelf een poging willen doen om een kleinkunstsketch te vertonen en proberen de aandacht van het publiek vast te houden. De combinatie van humor en ontroering, vaak aangevuld met

eigen muzikale begeleiding vereist echter wel een goede voorbereiding, maar waarom zou je dat binnen Arti niets eens wagen? Misschien is er ook wel een aparte Arti-kleinkunstavond mogelijk met leden die het podium beklimmen, zo geeft Violet aan. Voor de eerste avonden heeft ze kleinkunstenaars uitgenodigd die ze ook zelf heeft zien spelen, maar het programma staat nog niet geheel vast 'Het is zich aan het vormen.' Het voordeel van Arti als nieuwe plek voor kleinkunst is ook dat er een nieuw publiek beschikbaar komt voor de professionele kleinkunstenaar-in-spé, want dat zijn de kleinkunstenaars die naar Arti komen met name, naast de wat ervarener rotten.

Het belooft wat, het is niet eenvoudig om het kritische Arti-lid aan het lachen te krijgen, is soms zo mijn indruk. Men is al heel wat gewend met kunstenaars, oraties en grappenmakers die zich dagelijks rond de toog verzamelen. Maar, échte kleinkunst is een kunstvorm die die unieke combinatie van creativiteit biedt, die niet iedereen paraat heeft. Ik ben heel benieuwd en zal de eerstvolgende avond zeker gaan bezoeken. U ook?

Violet Werner

MICHAEL BERKHEMER – DE BOSCHPLAAT

dit is de Boschplaat, maar Terschelling niet
want aan de kim sluimert een schuchter
niemandsland van lijn en kleur

daar raakten jij en je penseel in thuis
en lijnen werden taal, en tint
na tint een monkelende ode

tot waar? het snijpunt van je lijnen lag
voorbij een virtuele horizon op wat
je dacht nog te bedenken

de lichten in je atelier gedoofd, palet
en kwasten droog, en jij voorgoed
op weg met jakobsstaf en logboek

Arie van den Berg

Michael Berkhemer (1948-2022) schilder, graficus en maker van wandbeelden was een zeer gewaardeerd Arti-lid. In 1975 maakte hij het schilderij De Boschplaat, dat sindsdien in het bezit is van oud Arti-voorzitter Arie van den Berg.

Michael Berkhemer in zijn atelier
(foto privé collectie)

Tweede opstel over Caro Bensca

DE ALOMTEGENWOORDIGHEID VAN DE GEEST

Sipke Huismans, foto's Caro Bensca

'Als kunnen hetzelfde is als mogen, dan is durven gelijk aan pogen om iets te ondernemen dat niemand had gedacht'
Stans Lutz

'Unsere Sicherheiten dürfen nichts Starres werden, sonst brechen sie. Es bedarf zur wirklichen Sicherheit des Auftretens und des Weltfühlens eines beständigen kleinlichen Schwankens, Federns. Der Boden unter unseren Füßen darf und soll sich heben und senken, und wir brauchen um die Richtung ins Vollkommene beizubehalten, fortwährender Empfindung, dass wir nicht fertig mit uns sind und es wohl auch nie werden. Und dann ist es so: auf eigenem Grund und Boden, im eigenen Heim ist es für uns schwieriger, uns zu entfalten. Dort, wo wir nach landläufiger Auffassung nicht hingehören, gehören wir unter Umständen sehr wohl hin, gerade weil wir nicht darin aufwachsen.'

Connected, 2000

Robert Walser

Speedy Gonzales wéét dat hij altijd aanwezig is in de gedachten en gevoelens van zijn verzorgster. Hij heeft haar nooit als personeel beschouwd, zoals zij hem niet als eigendom ziet. Wellicht is er sprake van "Prägung": dat hij haar aanvankelijk als zijn moeder zag, immers, hoe bejaard hij inmiddels ook is, zijn favoriete ligplek is nog steeds op haar borst met zijn voorpootjes op haar schouder, maar inmiddels is de vertrouwdheid zó totaal, begrijpen ze elkaar dermate volledig dat niet meer uit te maken is, wie hoofdkantoor en wie filiaal is in hun bewustzijn. De kinderen die hem zijn naam gaven gingen op een gegeven moment de deur uit, hij bleef. Wederzijdse onvervangbaarheid. Men zal misschien opmerken: een dergelijke mentale eenwording van mens en huisdier, Speedy is een roodharige kater, komt wel vaker voor, maar mijn indruk is dat hij extra wel vaart, jong en lenig blijft, deel hebbend aan en getuige zijnde van haar kunstenaarschap, haar zoeken, twijfel en altijd in wording zijn. Caro Bensca en Speedy G., een volwaardig team.

Verstand krijgen van gevoel, dat is waar het in het leven om gaat. Maar wij darren als slaapwandelaars door het bestaan, onderhevig aan kortzichtigheid, ongeduld, valsheid en corruptie. De kunst kan ons een eind op weg helpen, maar het meeste moeten we toch zelf doen, telkens opnieuw. En soms lukt het om ons te verheffen boven het alledaagse gemodder en van bovenaf een blik te werpen op het huis dat we zouden willen bouwen. We zien het uitspannel weerspiegeld in deszelfs dakramen, we vermeien ons in de kleur van de dakpannen die zo feestelijk contrasteert met de kleur van het gras.

Sculpture Night 1989

Het Bosvrouwkje
(Behind Future,
2026)

De geest is over ons vaardig geworden, boven en beneden vinden elkaar, er wordt iets aan de schepping toegevoegd, niet uit eigenbelang maar om inzicht, blijdschap: geluk te brengen.

'Je moet het niet erg vinden om veel aan de wereld te geven.... Maar dat kan alleen maar als je er rijp genoeg voor bent. Anders lijdt je eronder om meer te geven en weinig of niets terug te krijgen. Want dat vereist enorme energie en levenskracht', schrijft Caro als slotsom op een wandtableau waarop ze haar geestverwantschappen en bronnen benoemt. Adi Martis vermoedt dat ze als een postmoderne alchemiste op zoek is naar een nieuw levenselixir. Hij schrijft in 2000 in een publicatie getiteld "Tuin van Verbeelding": 'Alles lijkt bij deze tovenaarsleerling mogelijk.' Elk van haar werken is altijd op zichzelf staand, nieuw. De levensgrote rubberen vrouw met de halfedelstenen die in het gras ligt, is zowel dood als levend, zowel weerloos als in evenwicht, heerlijk om te zien én een en al betekenis. Haar recentste werk-in-wording is een, nee: "Het Bosvrouwkje" is een verschijning die op zoek is naar het goddelijke in het zichtbare. Zoals Paul Klee schreef dat kunst zichtbaar maakt wat onzichtbaar was en Pablo Picasso beweerde dat kunstenaars de waarheid liegen, is in dit veelvormige, telkens andere gedaantes aannemende oeuvre een staalkaart van mogelijkheden, een warm licht en een vrolijke ernst, een streven naar liefde en waarheid beschikbaar, die ik zeer bewonder. En ik ben niet de enige. Kars Persoon schreef naar aanleiding van een werk dat hij zag in Galerie de Kapberg te Egmond aan den Hoef een hymne die veel dieper op werking, kleur en zeggingskracht van haar werk ingaat dan ik hier en in mijn vorige opstel in dit blad heb kunnen doen.

Zie: <https://carobensca.com/midsummer-night>

COMPOSITIE IS ALLES, HET FUNDAMENT

Gesprek met Geeske Walsma
Ronald Ruweler

Niet zo heel lang geleden bezocht ik een prachtig overzicht van het recente werk van Geeske Walsma bij Christie's te Amsterdam. Ze toonde fascinerende schilderijen die verstild, uitgewogen en kleurrijk waren. De abstracties waren compositorisch bewogen bewegingen. Zoals bij alle intrigerende kunst moest je er de tijd voor nemen om in de essentie door te dringen.

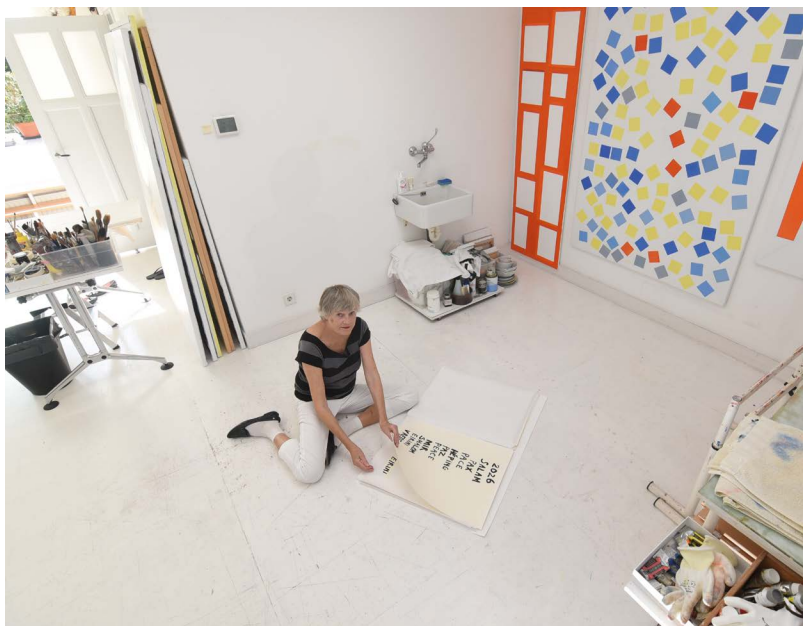
Afgewezen

Ik vroeg Geeske die avond of ze lid was van Arti, want dan kon ik voor Artica een stukje wijden aan haar werk. 'Dat zou leuk zijn, zei ze, 'maar ik ben in de 80-er/ 90-er jaren twee keer afgewezen voor het lidmaatschap!' 'Hè, nou zeg, hoe kan dat nu?', was mijn eerste reactie, 'Afgewezen ... jij? Je hebt de Rijksacademie afgemaakt ... je kreeg daar een toekenning uit het legaat van kunstenaar Mirjam Jacobson ... je hebt meegedaan aan de Prix de Rome ... er waren mooie tentoonstellingen ... je gaf les in het kunstonderwijs en werkte toen al hard aan dit oeuvre ... Nou ja?!'. (Verontwaardigd) Op de redactievergadering werd al snel duidelijk dat welingelichte bronnen binnen Arti wisten te melden dat in die tijd - kort door de bocht - iedereen die van de Rijksacademie kwam sowieso niet werd toegelaten. Vanwaar die onwil? Geen idee. We wachten de reacties maar af. Nu eerst naar het werk van Geeske Walsma.

Het onmisbare compositieschema

Haar atelier is een lucide ruimte met veel natuurlijk licht. De sfeer binnen past in zekere zin goed bij de architectuur buiten, de Amsterdamse School. Helder, strak, terughoudend en niet opdringerig. 'Toen er nog een vertelling was hoorde elke compositie te kloppen', vertelt ze, 'Of het nu om een schilderij van Picasso ging of een middeleeuws tafereel. Compositie

is alles, het fundament. De verhouding tussen vorm en restvorm is daarbij cruciaal. Die analyse is altijd het uitgangspunt voor mijn werk gebleven. In het begin schilderde ik wilde, bijna abstracte voorstellingen met figuratieve elementen. De formaten waren monumentaal. Dat vond ik inspirerend. De compositieschema's die ik indertijd gebruikte, pas ik nog steeds toe. Die ordening heb ik nodig om de basisstructuur van de dingen goed op hun plek te krijgen, want alles gaat om de compositie, waarbij vorm en restvorm in balans horen te zijn'. De kruising tussen dagboek, de wereld en het denken

Geeske Walsma in haar atelier
foto George Maas

Ze bladert door een map met werk op papier. Soms bevatten de bladen cijfers, letters of woorden. Hele zinnen zelfs. Geeskes vorm van hardop denken door eindeloos te tekenen levert een scala op van onverwachte mogelijkheden. 'Ik teken eerst in schetsboeken of op losse bladen. Zij zijn een kruising tussen een dagboek, de wereld en mijn denken. Tekenend hoort bij hoe ik leef en uiteindelijk komt het samen in een schilderij. Al die gelaagdheden, van het primaire tekengebaar tot de overstap naar het schilderij is voor mij het resultaat van een ultieme persoonlijke uitspraak. Werken aan een schilderij duurt

lang. Al die lagen verf deinen mee op de tijd en gaan een zelfstandig leven leiden. Je ziet, ik werk nog steeds volgens het grit gebaseerd op het enorme paneel dat ik maakte tijdens de Prix de Rome.' Het schilderij heeft het recht op een eigen ontwikkeling en dat gaat stap voor stap via deze schetsen. Het beproefde compositieschema loodst haar door de moeilijke beslissingen die ze moet nemen om het doel te bereiken.

Visionairs der abstractie

Wij komen te spreken over Mondriaan en van Doesburg. Beiden bleken visionairs. Bij hun inspanning om de sublieme zuiverheid en transcendentie in hun kunst te bereiken kun je bij beide schilders altijd hun eigen handschrift herkennen. Ieder heeft een andere uitkomst bij dezelfde uitgangspunten. Hun idealisme om in een veranderende wereld een antwoord te vinden voor de toekomstige tijd maakt hen tot voorlopers van nieuwe schilderkunst.

Het moment waarop kleur en verf gaan vliegen

Walsma maakt geen fundamentele schilderkunst. Dat is wel duidelijk. Onder de abstracties woelt en

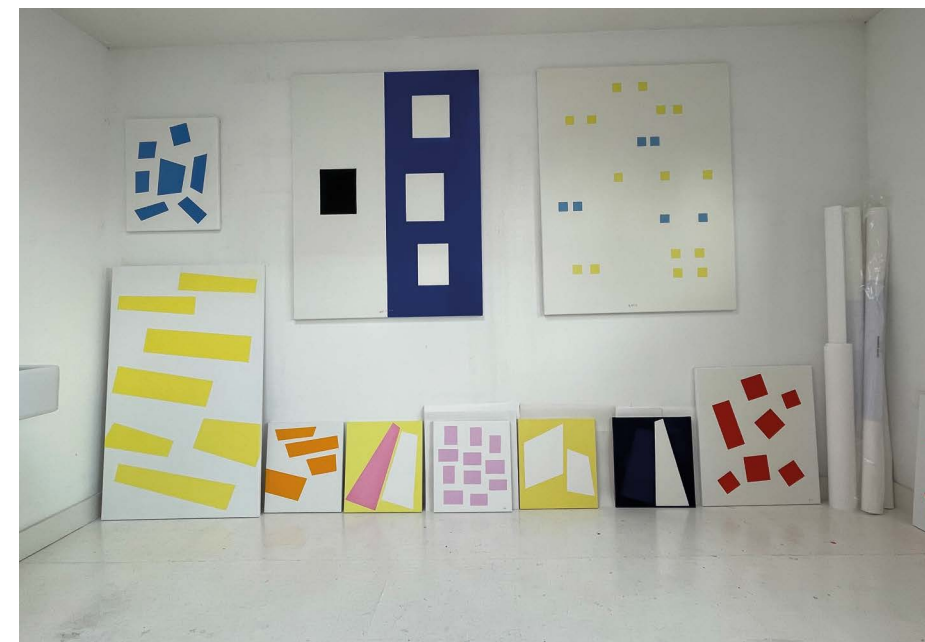

Foto Geeske Walsma

krioelt het van leven. Om tot verstillings te komen heeft het schilderij al een heel leven achter de rug. Ze draait een paar doeken om en wijst op een boekhouding vol aantekeningen. Wanneer en op welke datum is het werk weer opnieuw uit de slaap gewekt?

'Als ik schilder maak ik eerst de olieverf stuk', vervolgt ze, 'Ik verdun de verf met veel terpentijn. Daarom leg ik de doeken neer tijdens het schilderen, want de verf moet vloeibaar blijven om de span-

ning tussen statisch en beweging te handhaven. Zie je dat mijn composities bewegen? ... Alles is continu in beweging. Het zijn de kleuren en de vele verflagen, maar het gaat vooral om het moment waarop kleur en verf gaan vliegen. Er is beweging, maar het is altijd stil'.

Achter ieder woord gaat een wereld schuil, wordt wel gezegd. Dat begrip geldt in hoge mate voor de doeken die in het atelier zichtbaar zijn. Alle kleur, ieder vlak, de dwarseling van elementen is puur beeldgenot. Wat blijft is het resultaat van een ingewikkeld wordingsproces ... Schilderen? Laat dat maar aan Geeske Walsma over.

1. Mirjam Jacobson (Amsterdam 1887 – Bergen Belsen 1945)

Info: geeskewalsma.com

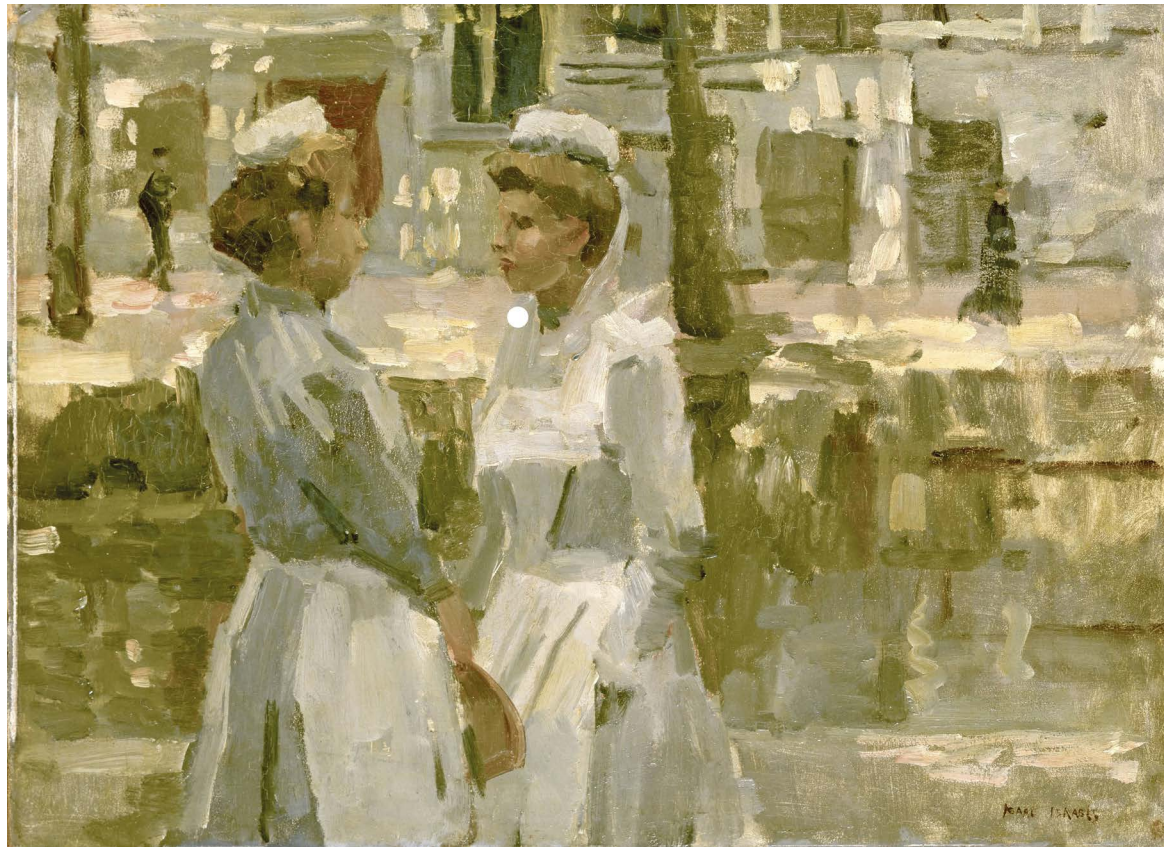
Z1 2021 – 2024, 195 x 130 cm | V.Z./2,
195 x 130 cm
Foto Geeske Walsma

Mopperen in Arti

ISAAC ISRAELS EN FRANS ERENS

Roelof van Gelder

Isaac Israels (1865-1934) werd opgeleid door zijn vader Jozef Israëls, de Haagse School-schilder. Maar Isaac koos voor een veel lichtere, impressionistische toets. Hij lijkt een alleskunner. Trefzekere potloodschetsen en vooral eindeloos veel Amsterdamse stadsgezichten, strandtaferelen (te Scheveningen) en portretten. Landschappen en stillevenen lagen hem minder. Hij werd ongemeen populair met zijn herkenbare ietwat vlekkerige olieverven en aquarellen. Hij is nooit ver weg. Altijd treft men zijn werk aan in musea, op veilingen en op tentoonstellingen. Deze zomer bijvoorbeeld was in het Kröller-Müller Museum een omvangrijke tentoonstelling te zien gewijd aan zijn vele levendige impressies van de Europese plaatsen die hij in zijn lange leven bezocht. En nog onlangs werd een "Rustende dame in de duinen" geveild voor 72.600 euro.

Dienstmeisjes op de Leidsegracht. Olieverf op karton, Rijksmuseum.

Frans Erens

Israels was niet alleen een fervent reiziger per trein in het buitenland, ook maakte hij eindeloze wandelingen, zowel overdag als 's nachts door Amsterdam. Hij deed dat samen met zijn grote vriend, een ietwat vergeten figuur in het culturele leven van eind negentiende, begin twintigste eeuw, Frans Erens (1857-1935). Zij schreven brieven aan elkaar waarvan er veel bewaard zijn gebleven. Zo krijgen we een boeiende indruk van hun literaire en kunstzinnige opvattingen. Beiden schreven

uitvoerig over hun persoonlijke leven en hun brieven zijn nog altijd zeer leesbaar. Erens' herinneringen zijn in 1938 uitgegeven onder de titel Vervlogen jaren. In de correspondentie tussen de twee vrienden, waaruit trouwens best eens een selectie uitgegeven zou mogen worden, duikt geregeld de naam van Arti et Amicitiae op. Israels werd er in 1887 lid van en bezocht er de tentoonstellingen. Daar gaf hij zijn ogen de kost, maar niet altijd tot zijn voldoening. Hij schreef er aan Erens nogal eens laattunkend over.

Kritiek

Dat laatste was ook het geval op zondag 21 oktober 1894. De dag daarvoor was hij in Arti bij de opening geweest van de tentoonstelling "Kunstwerken vervaardigd door leden der Maatschappij". De bewuste brief bevindt zich in het Erens-archief, dat in 2022 door het Literatuurmuseum in Den Haag verworven werd. Een kopie ervan was snel besteld. Hij is ongedateerd en in het Frans geschreven, zoals die hele correspondentie van enkele honderden brieven in het Frans is gesteld.

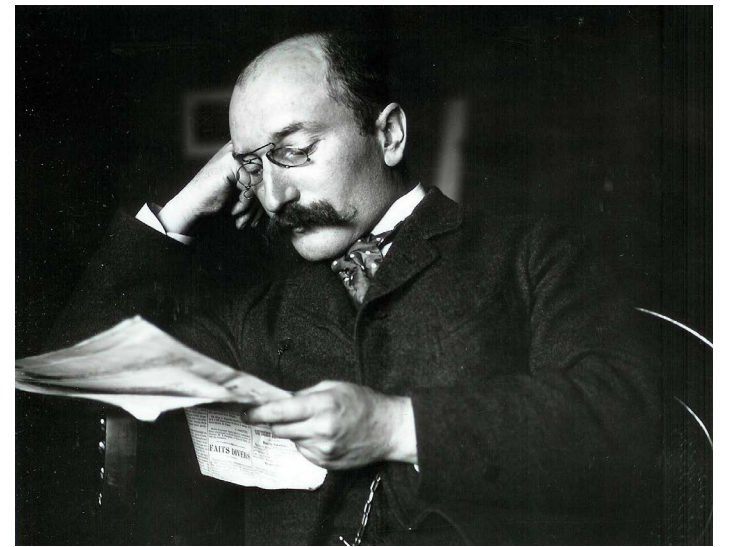
Hij beschrijft als eerste zijn eigen inbreng, een schilderij genaamd Dagmeisjes. 'Ik heb deze "machine" (dat zoiets is als "dat ding" of "dit werk" of "dit product") gemaakt in twee uur in de openlucht'. Hij was zich nog maar kort tevoren gaan toeleggen op Amsterdamse stadsgezichten. En in september was hij voor het eerst - na toestemming van de politie en onder veel bekijks - gewoon op straat gaan schilderen. Vervolgens moppert hij in die brief wat op de medaille die de acht jaar oudere George Breitner van Arti heeft gekregen en nog wel voor een heel slecht schilderij. Dit betrof de Koninklijke Gouden Medaille voor het schilderij In de sneeuw. Arti kocht het aan en het hangt nu in de sociëteit. Israels vond dat maar

niks. 'Het was onrechtvaardig', schrijft hij. Die medaille had moeten worden toegekend zo niet aan hemzelf, dan wel aan Jacobus van Looy, die een heel mooi schilderij had ingezonden. Het is een heel groot doek vol bloemen, geschilderd in de openlucht. Jan Veth heeft ook een schilderij ingestuurd, 'maar dat lijkt wel azijn'. Eduard Karsten zond kleine schilderijen in, 'calvinistisch van aard en nogal vervelend'. Maurits van der Valk heeft een groot werk ingezonden, 'zo leeg als een vat'. Nee, erg vleierend over zijn collega schilders is Israels niet en daarom vraagt hij Erens zo dringend om deze brief noch voor noch na zijn dood te publiceren. Hij ontmoette deze confrères immers geregeld en met Breitner was hij bevriend.

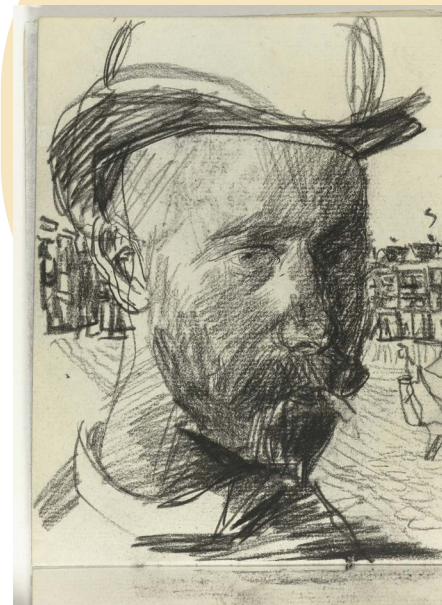
Kloos

Deze correspondentie geeft een levendig beeld van het culturele leven, van haat, nijd en vriendschap tussen schrijvers en schilders waarbij Arti een rol speelde. Interessant in dezelfde brief zijn dan ook de nieuwtjes en roddels die volgen. Met name over de dichter Willem Kloos, die met veel kabaal een tijd op een verdieping boven Israels bivakkeerde en die een paar kwaadaardige gedichtjes over hem had gepubliceerd. Hij schrijft over een vreselijke ruzie tussen de dichter Kloos en Pieter Tideman. De laatste was Kloos opgevolgd als redactiesecretaris van het tijdschrift De Nieuwe Gids. Hij weet te melden dat Kloos nu op een kamertje woont bij de Wijtenbachstraat en dat men hem voortdurend ziet wandelen in een haveloze en trieste

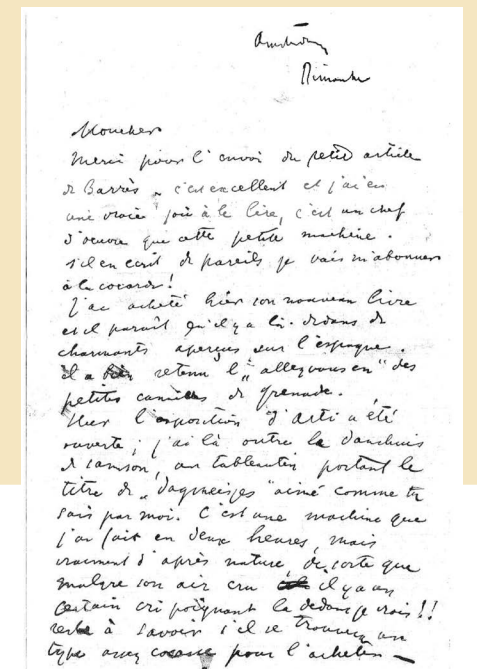
Frans Erens in het atelier van Isaac Israels. Foto: Willem Witsen. Literatuurmuseum, Den Haag.

staat met juffrouw Anna Vis. Zij zegt dat hij volkomen gek is geworden, dat hij zes dassen over elkaar draagt en een broek die door de ratten lijkt aangevreten. Enkele maanden later wordt Kloos dan ook opgenomen in een gesticht. Maar met hem zelf, zo gaat Israels verder, gaat het ook niet goed. 'Het vak dat ik probeer uit te oefenen', schrijft hij, 'is belachelijk duur. Een arme schilder kan beter zijn mond houden. Het is of zich ophangen of nog beter zich verdrinken'. Verder in deze brief heeft hij het zelfs over de aanschaf van een revolver. Zover is het nooit gekomen, want vanaf die jaren steeg zijn roem. Tot onze tijd aan toe.

Zelfportret van Isaac Israels. Zwart krijt. Rijksmuseum.

Fragment van Israels brief aan Frans Erens van 21 oktober 1894. Erens archief, Literatuurmuseum, Den Haag.

DE RELATIE VAN LIZZY ANSINGH (1875-1959) TOT ARTI IN BEZETTINGSTIJD

Antoinette Frijns, foto's George Maas

Haar eerste schilderlessen kreeg ze van haar tante Thérèse Schwartze. Van 1894-1897 studeerde Lizzy aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam in de 'Damesschilderklas'. Daar vormde zich een vriendenkring van kunstenaressen, later bekend als de Amsterdamse joffers. Ansingh schilderde portretten, kreeg bekendheid met het schilderen van poppen en ontwierp boekbanden en boekillustraties. In 1906 won ze de Willink van Collenprijs.

In 1920 werd Ansingh lid van Arti. Op de voorjaarsalon van 1922 verkreeg zij met een zelfportret de Koninklijke gouden medaille (door Koning Willem III in 1868 aan de Maatschappij ter beschikking gesteld). Bij haar overlijden op 14-12-1959 noemde het bestuur Lizzy Ansingh één van de grootste Amsterdamse schilderessen die gedurende haar hele leven ten nauwste aan de Maatschappij was verbonden.

Portrettekening van Lizzy door Willem van den Berg, ongedateerd.

De bezettingsjaren 1940-1945

In de loop van 1941 kregen de kunstenaarsverenigingen opdracht van de bezettende macht de joodse kunstenaarsleden te royeren. Begin november stuurde het Arti-bestuur een brief aan haar leden met het verzoek te berichten of zij al dan niet van Arische oorsprong waren en op 28-11-1941 ontvingen alle joodse kunstenaarsleden bericht dat zij met ingang van 01-01-1942 van de ledenlijst werden afgevoerd. Een aantal niet-Joodse kunstenaarsleden zegde daarop uit solidariteit het lidmaatschap van Arti op. Op 27 januari 1942 besloten de besturen van Arti, Pulchri en Sint Lucas dat hun verenigingen gezamenlijk zouden toetreden tot de Kultuurkamer. In 2022 organiseerde Arti de tentoonstelling "U zult begrijpen dat. De keuzes van Arti et Amicitiae in en na WO2". Het Parool van 2 september van dat jaar vermeldt over het in het kabinetje in de sociëteit hangende, in 1939 door voorzitter Luns gemaakte schilderij: 'De enige vrouw van het tienkoppige bestuur, Lizzy Ansingh, zit een beetje weggeschoven van de tafel alsof ze er niet helemaal bij hoort.' Twee jaar na de voltooiing van het schilderij werden de joodse Arti kunstenaars de vereniging uitgezet. Niet veel later zei Ansingh haar lidmaatschap op.

Het lidmaatschap van Lizzy Ansingh toentertijd

In de op 30-12-1941 gehouden vergadering waarop Ansingh aanwezig was, sprak de vergadering haar vertrouwen uit over de regeling tot toetreding tot de Kultuurkamer door het bestuur. Tijdens de rondvraag sprak zij nog waarderende woorden tot het bestuur in verband met de grote moeilijkheden in het afgelopen jaar.

Op 20-03-1942 deelde de voorzitter aan de vergadering mee dat Arti, Pulchri en Sint Lucas zich gezamenlijk hadden aangemeld voor de Kultuurkamer.

Lizzy was op deze vergadering aanwezig.

Toen in mei 1942 de Kultuurkamer in werking trad, was iedere kunstenaar verplicht zich aan te melden. De daarvoor verplichte Ariërverklaring diende aansluitend in de zomer te zijn ingevuld, ondertekend en ingeleverd.

In de vergadering van 26-01-1943 deelde de voorzitter mee dat Ansingh haar lidmaatschap had opgezegd. Een reden daarvoor werd niet meegedeeld. Vanaf 28-04-1942 woonde Lizzy Ansingh de vergaderingen niet meer bij. Mogelijk wilde ze de vereiste Ariërverklaring niet ondertekenen.

De relatie met het Arti-bestuur na opzegging van het lidmaatschap

Uit correspondentie uit de jaren 1943 en 1945 blijkt dat Lizzy in het verdere verloop van de bezettingstijd vriendschappelijke banden is blijven onderhouden met het bestuur. Zo bedankte ze in een brief van 30-12-1943 het bestuur voor de bloemen op het graf ter nagedachtenis van Thérèse van Duyl-Schwartz. 'Dit heeft mij zeer getroffen en goed gedaan'. En in een brief van 25-03-1945 bedankte ze het bestuur voor de prachtige orchidee die zij voor haar 70ste verjaardag van Arti had ontvangen: 'Ze is prachtig, mijn recht hartelijke dank ervoor en ook voor 't geen v.d. Poll mij bracht op andere wijze niet minder verblijdens. En dan uw brief die van uw genegen gevoelens blijk gaf. Ik wens niets liever dan terug te keeren, wie kan zeggen wanneer het mogelijk zal zijn. Zodat wij weer zo te zeggen onbezorgd ons vreedzaam bedrijf zullen kunnen uitoefenen en samen gezellig keuvelen in Arti en dit van de laatste jaren ons maar een boze droom zal toelijken.'

Bedankbrief van Lizzy aan het bestuur 25-03-1945.

25.3.45
Aan Bestuurders der Maatschappij Arti et Amicitiae,
Naar de Collega's.
De Orchidee namens Arti mij
zoo gel. geboden verheugt het mij dagelijks, ze is
prachtig. mijn recht hartelijke dank daarvoor en ook
voor 't geen v.d. Poll mij bracht - op andere wijze niet
minder verblijdens. En dan uw brief die van uw
genegen gevoelens blijk gaf; ik wens niets liever dan
terug te keeren, wie kan zeggen wanneer het mogelijk
zal zijn? kunnen wij samen zoo te zeggen onbezorgd
ons vreedzaam bedrijf zullen kunnen uitoefenen
en samen gezellig keuvelen in Arti en dit van de
laatste jaren ons maar een boze droom zal
toelijken -
Mijn hartelijke groeten en beste wenschen
van Allen, uw dank + geyondheid!
Lizzy Ansingh.
++++++ helaas!

Na de bevrijding

Meteen na de bevrijding meldde Lizzy Ansingh zich dan ook weer aan als lid: 'het is mij een groot genoegen U te mogen verzoeken, mij weer op te nemen als lid der Maatschappij Arti et Amicitiae, die ik zoo te zeggen mijn leven lang een goed hart heb toegedragen.' Op de vergadering van 11-05-1945, de eerste vergadering na de bevrijding, merkte de voorzitter op dat het aangenaam was dat Ansingh uit zichzelf hierom verzocht en Westermann vond het een aardige geste van Ansingh.

Ter gelegenheid van haar 75ste verjaardag in 1950 kreeg Ansingh een grote overzichtstentoonstelling van haar werk in Arti aangeboden. Na haar overlijden besloot het bestuur haar naam op het linker erebord van Nederlandse beeldende kunstenaars, dat in het trappenhuis hangt, te plaatsen.

Bronnen:

Notulen vergaderingen 1941 t/m 1945 en 1945; jaarverslagen 1920, 1922, 1950 en 1959.

Lizzy Ansing in Artis. (Archief van het RKD)

Veel vragen blijven over na bezoek aan het Van Gogh.

GRASDUINEN IS ER NIET BIJ

tekst en foto's Boudewijn Payens

In 1992 kocht het Van Gogh Museum de bibliotheek van Arti op. Dit om de eigen museumbibliotheek aan te vullen. Want die was gefocust op alles van en rond Vincent. Maar de breedte uit die tijd ontbrak. De Arti-bibliotheek van toen vertegenwoordigde juist dat aspect. Vandaar de belangstelling van het museum voor de Arti-bibliotheek.

*Een 19e eeuwse
tentoonstellings-
inrichting*

Wetenschappelijk

Nieuwsgierig bezocht ik met andere geïnteresseerden het Van Gogh Museum om meer te horen over de Arti-bibliotheek. Waar ging die bibliotheek over? De ongeveer drieduizend boeken uit de geschiedenis van Arti, betreffen die enkel wetenschappelijk werk, vraag ik na de inleiding. Het antwoord is, 'ja.' Maar wat wordt er met wetenschappelijk werk bedoeld? Op tafel liggen acht boeken geopend op kussens. We lopen erlangs en desgevraagd wil men wel een bladzijde omslaan. De Arti-bibliotheek, horen we, bevat geschiedschrijving, poëzie, historische romans, prenten en prentwerken, reisbeschrijvingen, archeologie, topo-

grafische werken, bouwkunst en boeken over anatomie en fysionomie. Bovendien zijn er nogal wat boeken bij over kostuums en wapens, die als voorbeeld dienden, wordt ons verteld.

Vreemde objecten

We zitten in een kantoorruimte tegenover deze acht boeken ver weg van de feitelijke bibliotheek. Het oudste boek ligt voor onze neus, een werk uit 1575, maar daarnaast ook een Arti-tijdschrift met daarin veel informatie over de bibliotheek, van kort nadat die werd verkocht. Daaruit blijkt dat de collectie ook 'bibliotheek vreemde objecten' bevatte. Daarmee werden

kunstwerken en een buste bedoeld. Die zijn bewust niet overgedaan aan het Van Gogh Museum. In hetzelfde tijdschrift zie ik eveneens een artikel over BKR-werken en lees dat die worden vernietigd wanneer ze niet op tijd door erfgenamen of de betreffende kunstenaar worden opgehaald. Een catalogus met een overzicht van een tentoonstelling van Jacob Maris in 1912 ligt eveneens op tafel. Met daarin afbeeldingen van de inrichting van die tentoonstelling in Arti. Het is fascinerend om het oude interieur en de afwerking van het plafond te zien. Voor ons is de manier waarop een tentoonstelling in die tijd werd ingericht, schokkend. Schilderijen dicht naast elkaar en soms twee boven elkaar.

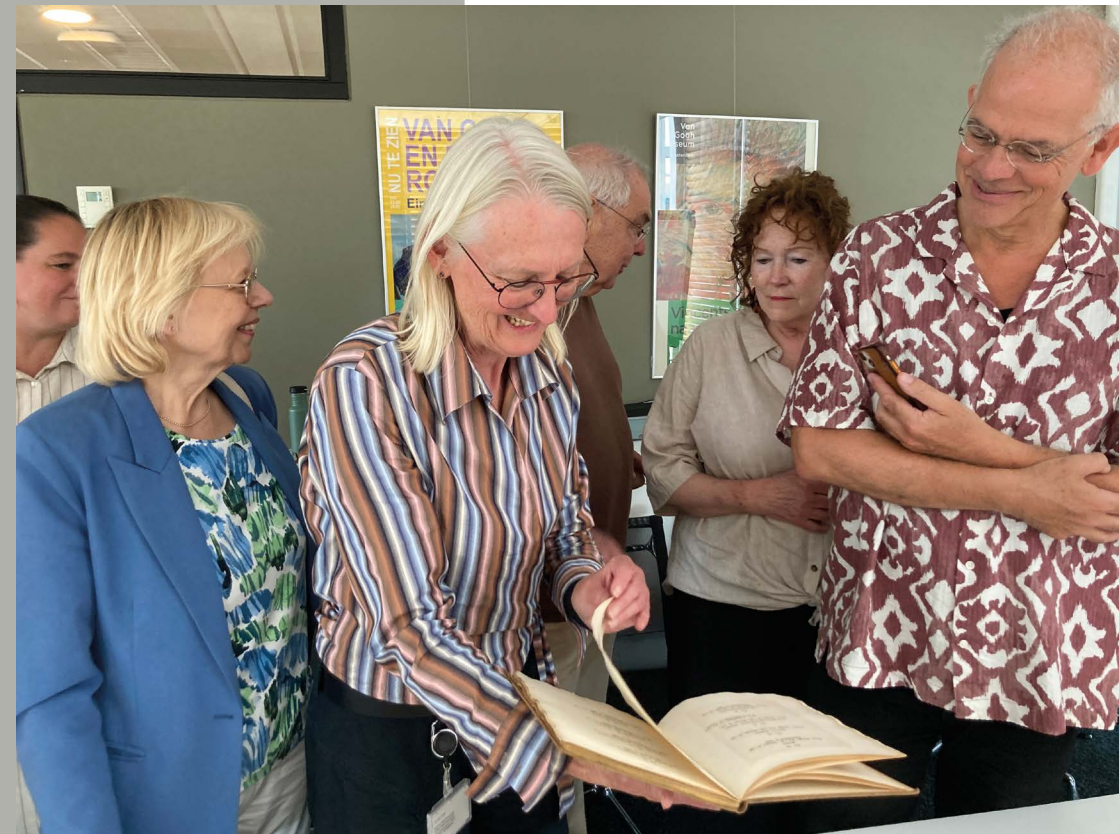
Online

Ik blijf na de inleiding en het bekijken van de uitgestalde boeken en tijdschriften toch met vragen zitten. Hoe is bijvoorbeeld de verhouding tussen fictie en non-fictie in de collectie? Wat is relevant voor een kunstenaarspraktijk? Een sprookjesboek over de boerderij, hoort dat

er echt bij? In een Arti-tijdschrift uit 1996 dat ook opengeslagen op tafel ligt lees ik over 'wetenschappelijk porno'. Bestaat dat?

De Van Gogh-staf is welwillend, het verhaal is goed maar het is moeilijk voor ons om direct de juiste vragen paraat te hebben. Daarvoor is meer tijd vereist. De bibliotheek is online te raadplegen wordt ons uitgelegd, maar kun je, desgewenst, ook zo maar even langs de boekenkasten lopen? Het antwoord blijft, het moet online. Staat de Arti-bibliotheek nog bij elkaar en kun je er afzonderlijk in zoeken. Het antwoord verwijst opnieuw naar de onlinemogelijkheden.

Hozeer het Van Gogh Museum en Arti door deze verkoop ook met elkaar verbonden zijn, Van Gogh zelf en Arti hadden een wat moeizamer relatie, blijkt uit onderzoek dat het museum gedaan heeft. Een inzending van hem werd geweigerd, impressionisme werd in die tijd niet erg gewaardeerd. Daardoor had Vincent het niet zo op Arti.

*Arti-belangstellenden op werk-
bezoek in het Van Gogh (met
boek: Van Gogh bibliothecaris
Anita Vriend)*

ARTIKOOR ZOEKT STEMMEN

Wie 's woensdags aan het eind van de middag de sociëteit bezoekt, hoort en ziet meteen hoeveel leven in de club heerst. Het koor repeteert en eet daarna gezamenlijk, waarbij de leden even luidruchtig blijken als tijdens het repeteren.

Elke woensdag rond kwart voor zes verzamelen een twintigtal goed gestemde leden zich om onder leiding van dirigent Adriaen van der Veen en vergezeld door pianist Heleen Verleur naar boven te gaan. Daar zet het koor stipt zes uur in. Daarbij is perfectie niet het doel, maar gezelligheid gecombineerd met kwaliteit. Adriaen, een ervaren stemtechnicus en -docent, zorgt ervoor dat nieuwelingen meteen mee kunnen doen. Geen uitvoerige technische introductie, maar meteen zangplezier.

Het Artikoor, dat in 1989 bij het 150 jarig bestaan is opgericht, richt zich niet op een specifiek repertoire. Alles kan en mag, klassiek, jazz en bekende melodieën uit de jaren 1920 tot 1940. Het koor treedt twee keer per jaar op in de sociëteit in een zomer- en een kerstconcert. Twintig zangers klinkt goed, meer is nog beter. Vandaar deze oproep: stuur een mailtje naar voorzitter Helmi Wakkier, secretariaat.artikoor@gmail.com en kom een keer vrijblijvend naar een repetitie. Wie eenmaal meegezongen heeft en de sfeer van vriendschap heeft geproefd, wil niet anders meer. (CH)

het Artikoor tijdens het Kerstoptreden 2025 - foto Jasper van Iperen

ARTICULA

Artimagazine voor en van Artileden

COLOFON

Hoofdredactie:
Camiel Hamans

Eindredactie:
Willem van Beek

Redactie:
Josje Crince le Roy, Kees Funke Küpper, Roelof van Gelder, Hans Kuiper, George Maas, Ronald Ruseler en Caroline Waltman

Medewerkers aan dit nummer:
Willem van Beek, Arie van den Berg, Antoinette Frijns, Roelof van Gelder, Camiel Hamans, Sipke Huismans, Hans Kuiper, Erik Luermans, Boudewijn Payens, Ronald Ruseler

Fotografie:
Caro Bensca, Josje Crince le Roy, Frans Franciscus, Jasper van Iperen, George Maas, Mathilde MuPé, Erwin Olaf, Boudewijn Payens, Marieke van Ringelesteyn, Willem van Ringelesteyn, Geeske Walsma, Caroline Waltman

Tekeningen:
Timon Hagen, Mathilde MuPé

Vormgeving:
Ysabelle Krouwel, StudioS2B

E-adres:
articula@arti.nl

Kunstenaarscollectief Oosterkunst, waaraan Artileden zoals Natalia Cinecegui, Josje Crince le Roy en Mieke Welling prominente deelnemers zijn, organiseert van 16 tot en met 19 oktober voor de 26e keer een grootse expositie, Doksalon. Met aansluitend een open-atelierroute die dwars door de Oostelijke Amsterdamse Eilanden, de Kadijken en het Entrepotdok voert. Meer dan 35 kunstenaars doen mee. De Doksalon is te zien in de Plantage Doklaan 8-12, op een steenworp afstand van Artis. De feestelijke opening, met zang en dans, is vrijdag 16 oktober, vanaf 17.00 in de Doksalon.

OOSTERKUNST

16 t/m 19 oktober 2026

atelieRRoute amsterdAm centrum oost:
oostelijke eilanden, kadijken en entrepotdok

centrum oost

16 t/m 19 oktober
centrale expo
11:00 – 18:00 uur

17 + 18 oktober
ateliers & workshops
12:00 – 17:00 uur

opening
16 oktober
vanaf 17:00 uur

Centrale expo

Ateliers/locaties: 1. Entrepot 36 - Restaurant Bloem 2. Rapenburgerstraat 81 3. Kattenburgerstraat 5, gebouw 003C 4. Kattenburgergracht 7c 5. Wittenburgergracht 18 6. Oostenburgervoorstraat 47 7. Touwbaan 38 8. Czaar Peterstraat 95 9. Kraijenhoffstraat 34 10. VVWO - Tweede Leeghwaterstraat 7k 11. Frans de Wollantstraat 34 12. KNSM-laan 569 13. Messinastraat 38b

Artis